

EKONOMİ POLİTİK

Şiddetlenen Özelleştirme Harekatı: Şeker Sektöründe Olup Bitenler

Erinç Yeldan, 23 Aralık 2009

Petrol İş Sendikası, 2005 yılında TÜPRAŞ'ın özelleştirilmesine yönelik girişimleri “özelleştirme harekatı” sözcükleriyle betimlemekteydi. O günlerde Tüpraş'ın özelleştirilmesi girişimleriyle sınırlarımızın hemen yanı başında sürdürülen Irak harekatıyla olan paralellikleri vurgulayan Petrol-İş, özelleştirme harekatını 2001 krizinin koşulları altında zor günler geçiren yerli sermayenin, uluslararası sermaye ile bütünleşme çabalarının bir ürünü olarak değerlendirmekteydi.

Gerçekten de kriz dönemleri, bir yandan mevcut sermaye birikimi rejiminin ana kaynaklarının sürdürülemez hale gelmesi ve çökmesi anlamına gelirken, bir yandan da sermayenin el değiştirmesi, yeniden yoğunlaşması ve yeniden yapılandırılması ile yeni sermaye birikimi dalgalarını nüvesinde barındırmaktadır. Bu sürecin ayrılmaz öğelerinden birisini de, kuşkusuz, kamu varlıklarının ulusal ve uluslararası sermaye çevrelerince talan edilmesi çabaları oluşturmaktadır.

***

Türkiye Şeker Fabrikaları'na ait 6 işletme önceki hafta içerisinde *Özelleştirme İdaresi Başkanlığı* (ÖİB) tarafından doğrudan satış yöntemiye özelleştirilmek üzere ihaleye çıkartıldı. İhale gerekçesi, bundan önceki özelleştirme uygulamalarından artık tanık olduğumuz klişe savlarla desteklenmekteydi: “*Türkiye'nin Japonya'dan sonra şekerde en pahalı ikinci ülke olduğu, Türkşeker'in bir an önce özelleştirilmesi ve Türkiye'deki şeker fabrikası sayısının 12'ye düşürülerek şeker ithalinin serbest bırakılması gerektiği*” yönündeki ifadeler söz konusu girişimin ana dayanaklarıydı.

Oysa ki **Şeker İş Sendikası** tarafından tek tek ve ayrıntılı olarak yanıtlandığı üzere, özelleştirme kapsamındaki fabrikalarda dünya fiyatlarının üzerinde maliyetlerde üretim yapıldığı iddiaları gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Herşeyden önce söz konusu karşılaştırmalar teknik olarak yanlıştır. Zira, dünya şeker fiyatları genellikle “kamış şeker” maliyetlerine göre belirlenmektedir. Oysa, bir şeker pancarı üreticisi olan ülkemizin fiyat yapısını dünya fiyatlarıyla değil, kendisi gibi pancar üreticisi olan ülkelerle (özellikle AB ile) karşılaştırılması doğrudur. Böylesi bir karşılaştırma ise Türkiye'deki şeker satış fiyatlarının AB ortalaması düzeyinde olduğunu belgelemektedir.

Kaldı ki başta AB olmak üzere, gelişmiş ülkeler kendi tarım üreticilerini yoğun destek programları ile koruma altında tutmaktadırlar. Örneğin, bütçe gelirlerinden tarım kesimine %38'lik bir pay ayrılan AB'de çiftçi başına ortalama 1,800 avro destek verilmekte olduğu hesaplanmaktadır. AB'de 325 bin pancar çiftçisinin bu destekten aldığı ortalama pay 585 milyon avro tutarındadır. Buna karşın, Türkiye'de bütçe gelirlerinden tarıma ayrılan payın sadece %2.5 civarında olduğu bilinmektedir. Türkiye'de toplam 352 bin çiftçiye ödenen destek sadece 50 milyon avro'dur. Bu rakam çiftçi başına sadece 142 avro (284 TL) düzeyindedir.

Bunun ötesinde Türk şeker sanayiinde bugünlere kadar süregelen kaçak üretim ve satış, kimyasal tadlandırıcı ve nişasta bazlı şeker (NBŞ) üretici ve ithalatçı firmalara tanınan kolaylıklar Türkşeker'in üretimini olumsuz etkilemiş ve kapasitesinin tam olarak kullanılmaması sonucunu doğurmuştur. Daha 1998'den başlayarak kotalı üretim esasıyla pancar ve şeker üretimi daraltılan ülkemizde, kimyasal tadlandırıcı ve NBŞ ürünlerin şekerin yerine kullanılması adeta özendirilmiştir. Örneğin AB ülkelerinde NBŞ kotaları ortalama yüzde 2 düzeyinde tutulur iken, Türkiye'de NBŞ üretim kotası yüzde 10'a yükseltilmiş ve bu oranın yüzde 50 daha arttırılması için Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

***

Şeker İş Sendikası'nın bizlere ulaştırdığı verilere göre, Türkşeker'e ait dört fabrikanın satılması durumunda kamu sektörü yılda 145 milyon dolarlık kardan mahrum olacaktır. Satılmayan fabrikaların gerçek dışı gerekçelerle kapatılması, kurulu yatırım değeri yaklaşık 3 milyar \$ civarında olan kamu varlığının da yok edilmesi anlamına gelecektir. Böylesi bir uygulama sonucunda, başta doğu bölgeleri olmak üzere bir çok yörede 400 binin üzerinde çiftçinin pancar tarımından dışlanacağı; şeker üretiminde 700 bin ton, istihdamda ise 15 bin kişilik bir daralmanın yaşanacağı tahmin edilmektedir. Bunun ötesinde, Türkşeker'in yan kuruluşları olan ve teknoloji üreten işletmeler olarak nitelenen Orta Doğu ve Balkanlar'ın en büyük makine fabrikaları **Elektromekanik Aygıtlar Fabrikası**, **Şeker Enstitüsü** ve **Tohum İşleme Fabrikası** gibi ülkemizin alanındaki ender ve yetkin kuruluşları da kapatılma tehdidiyle başbaşa kalacaklardır. Böylece Türkiye, sadece şekerde değil, şekerin yan ürünleri olan melas, küspe, yem, alkol gibi ürünlerde de dışa bağımlı hale gelecektir.

Tüm dünyada yaklaşık 8-10 milyon ton civarında bir şeker arzı açığının oluştuğu ve şeker fiyatlarında hızlı bir yükseliş ivmesinin söz konusu olduğu günümüz küresel kriz koşullarında, Türkiye gibi önemli bir üreticinin üretimden çekilmesi ve bir ucuz ithalat pazarı haline dönüştürülmesi girişimleri, başta **Cargill** olmak üzere bir çok ulus-ötesi tekelin iştahını kabartmaktadır.